

فرا تحلیل مطالعات خودکشی در ایران

مقدمه: هدف از پژوهش حاضر، فراتحلیل مطالعات انجام شده در خصوص عوامل مؤثر بر خودکشی در غرب کشور است. روش: با استفاده از روش فراتحلیل، مطالعاتی که به عوامل مؤثر بر خودکشی پرداختند گردآوری شدند. برای گردآوری مطالعات از کلیدواژه‌های مرتبط استفاده و در سایتها و پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاهها جستجو شد. در نهایت مطالعاتی که با معیارهای ورود به فراتحلیل همخوانی داشتند گزینش شده و اطلاعات مورد نظر برای آزمون فرضیات با پرسشنامه معکوسی که توسط نویسنده تهیه شده بود، استخراج شد. از ۱۵ مطالعه گزینش شده آماره‌های مناسب برای محاسبه اندازه اثر و اطلاعات مورد نیاز دیگر ثبت شده و با نرم‌افزار $CMA2$ به محاسبه اندازه اثرها و تجزیه و تحلیل فرضیات اقدام شد.

یافته‌ها: در مجموع متغیرهای مستقل شناسایی شده بر خودکشی مؤثر بودند. مقدار اندازه اثر تلفیق شده ۰,۶۶۰ بود که به لحاظ آماری معنادار است. از آنجایی که این مقدار در دامنه‌ای بین ۰,۸ تا ۰,۵ قرار دارد، طبق دسته‌بندی کوهن متوسط ارزیابی می‌شود. همچنین، مقدار آماره $Q(۲۲۳,۹۰۳)$ با درجه آزادی ۳۶ معنادار بود که حاکی از ناهمگون بودن اندازه اثرها است. لذا توصیه صاحب‌نظران فراتحلیل استفاده از نتایج مدل اثر تصادفی و بررسی دلایل این ناهمگونی است. مقدار اندازه اثر مدل اثر تصادفی برابر با ۰,۴۰۸ و به لحاظ آماری نیز معنادار بود. در واقع پاسخ به سؤال مذکور بر اساس یافته‌های تحقیق «مثبت» است. به عبارت دیگر می‌توان با بیش از ۹۵ درصد اطمینان آماری گفت که متغیرهای شناسایی شده بر خودکشی اثربخش هستند و میزان تأثیر آن نیز ۰,۵۰۸ است که به لحاظ اندازه مقدار آن متوسط است.

یافته‌ها: فراتحلیل نشان داد متغیرهایی نظیر داشتن مبنای تئوریک، سطح تحصیلات، تأهل، عزت نفس، انسجام خانوادگی، ازدواج زودهنگام، اضطراب، وضعیت اقتصادی خانواده، به لحاظ آماری تأثیر معناداری بر خودکشی داشته است. بخشی از یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که در محور مقولات اجتماعی، متغیر ازدواج زودهنگام بیشترین رابطه را با گرایش به خودکشی با اندازه اثر ۰,۳۷۲۱، در محورهای روان‌شناختی پژوهش عزت نفس بیشترین رابطه را با خودکشی با اندازه اثر ۰,۶۹۲۱ دارد.

۱. کریم مهری

دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه ارومیه، ارومیه، تهران.

<kmehrik@yahoo.com>

واژه‌های کلیدی:

خودکشی، ازدواج زود هنگام، عزت نفس، فراتحلیل، اندازه اثر

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۷

Meta-analysis of suicide studies in Iran

▶ 1- **Karim Mehri** 
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Urmia University, Urmia,
Iran.
<kmehrik@yahoo.com>

Keywords:

Organizational interactions and communications, Supporting organizations and institutions, Social trust, Social capital

Received: 2021/06/23

Accepted: 2022/06/07

Introduction: The purpose of this study is to investigate the meta-analysis of published articles on the factors affecting suicide.

Method: From 15 selected studies, appropriate statistics were recorded to calculate the effect size together with other required data and using CMA2 software, the effect size was calculated and hypotheses were analyzed.

Findings: The results of the present study show that in total independent variables identifying suicide has been effective. The value of the combined effect is 0660 ($d = 0660$), which is also statistically significant. Since this value is in the range of 0.8 to 0.5, it is considered moderate according to the Cohen's classification. The results also show that the mean size of r related to studies that had theoretical foundations was $EsrQ = 0.30$ and in studies that lacked theoretical foundations was equivalent to $EsrQ = 0.20$. The results of the $z-r$ difference test in the aforementioned study were 4.99.

Discussion: The findings of the study show that there is a significant difference between the size of the effects obtained. Variables such as having a theoretical basis, level of gender, marriage, self-esteem, family cohesion, early marriage, anxiety, family economic status, had a statistically significant effect on suicide. Part of the research findings indicate that in the social categories, the variable of early marriage has the highest relationship with suicidal tendencies with an effect size of 0.3721, in the psychological aspects of self-esteem research has the highest relationship with suicide with an effect size of 0.6216.

To fight against suicide, one should consider increasing self-esteem, conscious marriage, and family cohesion.

Extended Abstract

Introduction: Suicide is referred to as any kind of death that is a direct or indirect result of the positive or negative action of the victim himself, who personally knew that he should achieve the same result. (Durkim, 1999 p. 18). The purpose of this study is to investigate the meta-analysis of published articles on the factors affecting suicide. Due to the fact that issues related to the consequences of suicide in our society are broader than other issues since the volume of research in the field of social sciences and psychology has not been allocated to suicide research. The same small volume; each of the studies, variables, methods and examples have chosen different and sometimes inconsistent with each other; therefore, they have encountered different results. Scattering, diversity, and divergence in suicide research results may lead to the notion that suicide research is a waste of money, and that there is a risk that research studies in this non-scientific field will become “costly” or “inexpensive.” In order to prevent this, it seems necessary to use meta-analysis.

Method: The method of the present study is meta-analysis. In the present study, attempts have been made to evaluate the magnitude of the effect of the variables affecting suicide in the west and northwest of Iran with a comprehensive and systematic review and meta-analytical method. In this regard, the results are calculated, compared, and combined in the form of “effect size” statistics, which is an objective, uniform, and comparable indicator and it is an estimate of the effectiveness of effective variables. The method used in this paper is a meta-analytic method. The materials used include all available studies that have studied attempted suicide. The analysis unit also refers to any research that has effective variables of suicide attempt that meet the criteria for selection and entry into meta-analysis. Criteria for selecting studies are: 1- The study has focused on attempted suicide and related topics; 2- The study has evaluated the variables affecting suicide attempt (review and non-experimental studies have not been considered), 3- The study should be experimental or quasi-experimental with a control group or have a comparison of pre-test and post-test values. Correlation studies structural models have also been investigated and at least one of the effective variables has been measured.

Findings: The results of the present study show that in general, the identified independent variables have been found to be effective on suicide. The value of the combined effect is 0.408 ($d = 0.408$), and it is statistically significant. Since this value is in the range of 0.8 to 0.5, it is considered average according to the Cohen's classification.

The combined results of all the research studies are given in Table 2. The value of Q statistic (223,903) with a degree of freedom of 36 is significant ($P = 0.000$), which indicates that the size of the effects is heterogeneous. Therefore, meta-analytic experts recommend using the results of the stochastic effect model and investigate the reasons for this heterogeneity. The effect size of the random effect model is equal to 0.408 ($d = 0.408$), which is also statistically significant ($5.209 Z = P = 0.000$). In fact, the answer to this question is "positive" based on the research findings. In other words, it can be said the value more than 95% statistical certainty indicate that the identified variables are effective on suicide and its impact rate is 508, which is moderate in terms of size.

Discussion: The results show that research on suicidal ideation based on a theoretical model is more effective in suicide than research on suicidal ideation. Higher family differences, lower self-esteem, and lower family cohesion affect self-efficacy. In fact, cases with higher family disputes and forced marriages are accompanied by lower self-esteem, lower family cohesion, and significantly higher chances of suicide. The highest effect size for the variables of higher family disputes with 82%, sudden and forced marriage with 85%, lower self-esteem with 84%, low family cohesion with 95% indicates the mentioned variables and other variables having a high effect size.

The meta-analysis result showed that the relationship between gender variable and suicide was significant at the level of 0.0001. One of the factors that is different in men and women is their biological status. In this regard, female sex hormones and the menstrual cycle show a significant aspect of this difference. Most cases of suicide attempt in women are associated with higher rates of mood disorders, emotional and other biological and psychological variables. Evidence shows that the high rate of suicide attempts among young Iranian women has several reasons: engaging in a vicious cycle of social humiliation, economic dependence, family

insecurity, fear for life and children, embarrassment and lack of self-confidence, and lack of systems. Social advocacy is one of the reasons that increase the likelihood of suicide in this group. It was directly cited as a major cause of suicide.

Self-immolation is the most common form of suicide among girls and women. By doing so, they want to scare those around them and make them aware of their desires. However, most of them die from burn injuries and the family suffers from mental health problems. Self-immolation and taking pills and toxins are two prominent examples of suicide committed by women. Forced marriages, unemployment, and the rising age of marriage are particular issues that lead women and girls to commit suicide.

The results of hypothesis 6 test show that unemployment and economic instability are effective as macro-level variables of suicide. Among the macro-level variables affecting suicide are poverty and income inequality, but the most important factor that fuels the aforementioned is macro-level economic instability, which itself provides the ground for unemployment. Durkheim also mentioned in his book *Suicide*. In this study, the unemployment rate is the effect size of $EsrQ = 0.50$. Poverty and unemployment are among the items that can encourage a person to commit an act such as suicide.

When poverty and unemployment are combined with economic pressures and rising inflation, they create a combination that leads to rising suicide rates. Unemployment not only causes short-term problems and disruptions in a person's life, but also increases uncertainty in predicting a person's future income, resulting in a decrease in a person's lifetime income. In addition, unemployment can increase mental or physical disorders, which in turn will increase the likelihood of suicide.

Ethical considerations

All authors contributed in designing, running, and writing all parts of the research.

Conflicts of interest:

This article does not conflict with other articles.

مقدمه

خودکشی هر نوع مرگی است که نتیجه مستقیم یا غیرمستقیم عمل مثبت یا منفی خود قربانی است که شخصا می دانسته که باید به همین نتیجه برسد (دورکیم، ۱۹۹۹). خودکشی به مثابه پدیده‌ای پیچیده، چندبعدی، کیفی، سیال و زمینه‌محور، دارای ابعاد گوناگون اجتماعی، روانی، اقتصادی، فرهنگی و... است. این پدیده در تمام جوامع اعم از سنتی و پیشرفته وجود داشته و توجه بسیاری از محققان رشته‌های گوناگون از جمله جامعه‌شناسی را به خود جلب کرده است.

گسترش این پدیده و آسیبها و تبعات آن موجب شده است تا سازمان بهداشت جهانی روز ۱۰ سپتامبر (۱۹ شهریور) را روز پیشگیری از خودکشی نام بگذارد. نرخ خودکشی در جهان به ازای هر صد هزار نفر جمعیت شانزده نفر است. اما این رقم در ایران ۶ نفر در صد نفر است بر این اساس کشور ایران در رتبه ۵۸ جهان قرار دارد (بخارایی، ۲۰۱۱).

خودکشی در ایران از پراکندگی زیادی برخوردار است. در استان آذربایجان غربی در سال ۱۳۹۷ در کل استان ۶۷۰۰ نفر اقدام به خودکشی کرده‌اند که ۲۷۰ مورد از آنها موفق بوده است. این رقم هر سال تکرار می‌شود. در سال ۱۳۹۵ تعداد اقدام به خودکشی ۶۴۰۰ نفر بوده که ۲۴۱ نفر از آنها فوت شده‌اند. در سال ۱۳۹۶ تعداد فوتیها ۲۳۸ نفر بوده است. رئیس جمعیت علمی پیشگیری از خودکشی ایران طی گزارشی در ۱۹ شهریور ۱۳۹۶ اعلام کرد که ایلام، لرستان، آذربایجان غربی و کردستان بیشترین آمار خودکشی را در ایران دارند (خبر آنلاین، ۲۰۱۷). بر اساس گزارش فوق استان آذربایجان غربی سومین استان در خصوص میزان ابتلا به آسیب اجتماعی فوق است.

هرچند به دلیل اهمیت مسئله، پژوهشهای هنگفتی در زمینه خودکشی انجام شده است اما مسئله خودکشی کشور همچنان پابرجا و حل نشده به نظر می‌رسد. یکی از دلایل اساسی

این مسئله این است که نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده هماهنگ و یکدست نیست. پراکندگی، تنوع و تفاوت در نتایج تحقیقات مربوط به خودکشی ممکن است به این تصور دامن بزند که کار پژوهشی در حوزه خودکشی تنها اتلاف هزینه است و همین‌طور این خطر وجود دارد که رفته‌رفته مطالعات پژوهشی در این حوزه غیرعلمی «پرهزینه» و «بی‌فایده» تلقی شود. به‌منظور پیشگیری از این مسئله استفاده از فراتحلیل ضروری به نظر می‌رسد. به‌منظور پیشگیری از این مسئله استفاده از فراتحلیل ضروری به نظر می‌رسد.

در پژوهش حاضر سعی بر این است که با مروری جامع و سیستماتیک و با روش فراتحلیل به ارزیابی اندازه اثر متغیرهای مؤثر بر خودکشی که در غرب و شمال غرب کشورمان اجرا شده، پرداخته می‌شود. در این راستا به محاسبه، مقایسه و تلفیق نتایج در قالب آماره «اندازه اثر» که شاخصی عینی، یکدست و قابل مقایسه بوده و برآوردی از شدت اثرگذاری متغیرهای مؤثر است، اقدام می‌شود. همچنین با کدگذاری و تلخیص ویژگیها و اجزای روشی، تئوریک و سایر ویژگیهای تحقیقات انجام‌شده علاوه بر آنکه توصیفی جامع از این ویژگیها ارائه می‌شود به تأثیر این ویژگیها بر نتایج تحقیقات نیز پرداخته خواهد شد. به‌عبارت‌دیگر هدف اصلی این تحقیق بررسی میزان اندازه اثر متغیرهای مؤثر بر خودکشی است.

پیشینه تجربی

در ایران هرچند مطالعه فراتحلیل روی خودکشی توسط محققان بسیار اندک است، با این وجود برخی از آنها قابل توجه هستند. بخارایی و میرزایی (۲۰۱۵) در مطالعه «فرا تحلیل مطالعات خودکشی در استان ایلام» به این نتیجه رسیدند که یک اجتماع علمی از محققان متخصص در حوزه خودکشی که دارای کنش متقابل مکرر با باورها و ارزشهای مشترک و دارای مناسبات اجتماعی آمیخته به پیوند متقابل و

اجماع معرفتی باشند، شکل نگرفته است. پراکندگی نظریه‌ها، موضوعات و روشهای مطالعه نیز در مطالعات دیده می‌شود.

در ارتباط با استان ایلام، کوچی و همکاران (۲۰۰۸) در فراتحلیل خود، نشان دادند که خودکشی توأمان با عوامل اجتماعی (وضعیت زناشویی نامناسب و بیکاری) و عوامل روان‌شناختی (اختلال روانی) در ارتباط است؛ به طوری که شکل‌گیری وضعیت بد اقتصادی ناشی از بیکاری، منجر به عدم حمایت اجتماعی و کاهش مشارکت و تعامل با اعضای خانواده و دوستان می‌شود و در نهایت، شرایط را برای فراهم‌شدن اختلالات روانی، مهیا می‌کند؛ به طوری که این وضعیت در بین جمعیت‌های پیر و به لحاظ جنسیتی در بین زنان شدیدتر است.

نظرزاده و همکاران (۲۰۱۳) در مطالعه فراتحلیل خود به این نتیجه رسیده‌اند که خودکشی در ایران با عامل درگیرهای خانوادگی، ارتباط بسیار زیادی دارد. این وضعیت؛ به‌ویژه در استانهای مرزی ساحل دریای خزر، شدت بیشتری دارد و احتمال داده‌اند که شرایط آب و هوایی می‌تواند نقش مهمی داشته باشد. به اعتقاد فیض‌اللهی (۱۳۸۹) «با محاسبه اندازه اثر و شدت تأثیر رابطه متغیرهای مطالعات، ۵۱ درصد متغیرها دارای شدت تأثیر کم و ۲۷ درصد دارای شدت تأثیر در حد متوسط، ۲۲ درصد دارای شدت تأثیر در حد بالا بوده‌اند». اختلال روانی، بیکاری و ویژگیهای شخصیتی، بیشترین میزان واریانس مشاهده‌شده در ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته را تبیین می‌کنند.

بختیارپور و دیگران (۲۰۱۰) در مقاله «فراتحلیل رابطه جنسیت و وضعیت تأهل با اقدام به خودکشی» دریافتند که فراوانی خودکشی زنان بیشتر از مردان و در افراد مجرد بیشتر از افراد متأهل است. به عبارت دیگر گروه دختران مجرد بالاترین فراوانی خودکشی را دارا

هستند. باین وجود پاره‌ای از تحقیقات نشان داده‌اند که بین زنان و مردان از لحاظ اقدام به خودکشی تفاوت معناداری وجود ندارد (ظهور و همکاران، ۲۰۰۱؛ صفا و همکاران، ۲۰۰۷؛ اشکانی و همکاران ۲۰۰۶؛ قلعه‌ایها و همکاران، ۲۰۰۲؛ ده‌بزرگی و همکاران، ۲۰۰۸؛ کوشان و همکاران، ۲۰۰۱؛ خوشحال و همکاران، ۲۰۰۵؛ عنایتی و همکاران، ۲۰۰۴).

دسته‌ای دیگر از تحقیقات میزان خودکشی در زنان را بیشتر از مردان گزارش کرده‌اند. (یاسمی و همکاران، ۱۹۹۸؛ نجومی و همکاران، ۲۰۰۵؛ موسوی و همکاران، ۲۰۰۶؛ سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۰۵). در مورد رابطه متغیر وضعیت تأهل با اقدام به خودکشی نیز بین تحقیقات انجام شده قبلی هماهنگی وجود ندارد. بعضی از این تحقیقات شیوع در افراد مجرد را بیشتر گزارش کرده‌اند (اشکانی و همکاران، ۲۰۰۱؛ کوشان و همکاران، ۲۰۰۲).

سالاری‌لک و همکاران (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای به بررسی میزان و عوامل مؤثر بر رخداد خودکشی در استان آذربایجان غربی پرداختند. یافته‌ها نشان داد میزان اقدام به خودکشی در زنان ۶۳ درصد و در مردان ۳۷ و همچنین ۵۰ درصد از افراد اقدام‌کننده به خودکشی مجرد بودند.

مبانی نظری

با توجه به آمارها و فراوانی خودکشی و به تاسی از میلز که تعداد زیاد فراوانی یک پدیده را شاخص مسئله اجتماعی بودن آن می‌داند، می‌توان این‌گونه ادعا کرد که خودکشی مسئله‌ای اجتماعی است و برای مطالعه آن، رویکردهای جامعه‌شناختی از کفایت تبیین نظری و توان کارایی بیشتری برخوردارند. بنابراین مطلب، در ادامه به معرفی رویکردهای نظری جامعه‌شناختی در مورد خودکشی که در مطالعات انجام شده به آنها توجه شده است پرداخته می‌شود.

پیچیدگی این پدیده‌ها از اضلاع و ابعاد مختلف آنها و همچنین تعداد منابع تغییر

(عوامل ایجادکننده آنها) ناشی می‌شود. به همین دلیل علوم مختلف انسانی و اجتماعی با رویکردهای گوناگون به این پدیده‌ها نگریده‌اند. گاه عوامل زیستی و فیزیولوژی، گاه عوامل روان‌شناختی، گاه عوامل روانی - اجتماعی، گاه عوامل اجتماعی و گاه عوامل فرهنگی را در آن عمده و تحلیل کرده‌اند. دیدگاه فرهنگی بر خرده‌فرهنگ گروهی تأکید دارد خرده‌فرهنگ منحرف به طرز رفتار، ارزشهای غالب و تفاهم متقابلی اطلاق می‌شود که اعضای یک دسته در آنها سهیمند، ولی جامعه متعارف آنها را قبول ندارد. پیوند خرده‌فرهنگ منحرف با بقیه جامعه گسیخته است. زیرا این خرده‌فرهنگ از هنجارها، ارزشها و زبان و اصطلاحاتی استفاده می‌کند که ویژه خودش است. بسیاری از افرادی که جامعه متعارف آنها را طرد کرده، برای پیدا کردن منزلت، آسایش و پذیرشی از نوع دیگر، جویای پیوستن به خرده‌فرهنگ منحرف می‌شوند. (کوئن، ۱۳۷۲).

دورکیم با رویکرد کارکردگرایانه خود و به‌عنوان نخستین شخصی که راجع به مقوله خودکشی نگاه علمی و منظم جامعه‌شناختی داشت، آنچه را که فردی‌ترین کنش شخصی به شمار می‌رود (یعنی خودکشی) به نظام اجتماعی، مرتبط ساخته و اظهار داشته است که گرچه خودکشی هیچ فردی، قابل پیش‌بینی نیست؛ اما می‌توان پیش‌بینی کرد که «چه گروه‌هایی از افراد، بیشتر یا کمتر در معرض خطر خودکشی قرار می‌گیرند (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷).

دورکیم درباره رابطه میان انسان و نیازها و اهداف یا ارزشها بحث می‌کند و معتقد است که در اثر شرایط اجتماعی مستحکم و پایدار آرزوهای انسانها از طریق هنجارها تنظیم و محدود شده است. با ازم‌پاشیدگی هنجارها و از بین رفتن کنترل آرزوها، آنومی با یک وضعیت آرزوهای بی‌حد و حصر به وجود می‌آید. از آنجاکه این آرزوهای بی‌حد طبعاً نمی‌توانند ارضاء و اشباع شوند در نتیجه یک وضعیت نارضایتی اجتماعی دائمی به وجود

می‌آید. سپس این نارضایتی در جریانهای اقدامات منفی نظیر خودکشی ظاهر می‌شوند که از نظر آماری نیز قابل‌سنجش هستند.

در ادبیات دورکیم منظور از آنومی یا آشفتگی اجتماعی یک وضعیت بی‌قاعدگی یا بی‌هنجاری^۱ است که در آن افراد قادر نیستند بر اساس یک نظام از قواعد مشترک ارتباط متقابل برقرار و نیازهای خود را ارضا کنند. در نتیجه نظم فرهنگی و اجتماعی از هم‌پاشیده می‌شود (رفیع پور ۱۳۷۸).

مدل آنومی موردنظر دورکیم را می‌توان در نمودار زیر ترسیم کرد (رفیع پور، ۱۳۷۸).

مدل آنومی دورکیم



-1 normlessness

به نظر دورکیم نمی‌توان رفتارهای ناهنجار را برحسب محتوای دسته‌جمعی دسته معینی از اعمال تعریف کرد؛ چون در دوره‌ها و مکانهای مختلف انواع و اقسام رفتارهای گوناگون ناهنجار شناخته شده‌اند. تنها ویژگی مشترک و عام ناهنجارها این است که جملگی به معتقدات اخلاقی عامه مردم که به آنها سخت پایبندند، تجاوز می‌کنند و در نتیجه باعث عکس‌العمل کیفری جامعه می‌شوند (گیدنز، ۱۳۶۳).

مرتون خودکشی را ناشی از گسستگی و انفصال بنیادی بین هدفهای فرهنگی و وسایل نهادی شده برای نیل بدانها می‌داند. نظر رابرت مرتون این است که جامعه زنان و مردان را به رفتار ناهنجار وادار می‌کند. به بیان خود او، ناهنجاری رفتاری نظیر خودکشی حاصل فشارهای ساختار اجتماعی خاص است که آنها را به کج‌رفتار شدن وامی‌دارد (صدیق سروستانی، ۱۳۸۳).

مرتون به تأسی از دورکیم از واژه آنومی برای بررسی مسائل و انحرافات اجتماعی بهره می‌گیرد. از نظر مرتون آنومی یک درهم‌شکستگی ساختار فرهنگی است. این وضعیت وقتی پیش می‌آید که بین اهداف و هنجارهای فرهنگی (نیازها و ارزشهای اجتماعی) و امکانات موجود در بستر هر قشر اجتماعی تفاوت فاحش وجود داشته باشد. مرتون می‌گوید وقتی بین اهداف فرهنگی (مانند همسر مناسب، ازدواج موفق) و وسایل تشکیلاتی برای دستیابی به این اهداف (مانند فقدان فضای همسرگزینی) و... یک عدم تناسب وجود داشته باشد در آن صورت افرادی که در یک ساختار اجتماعی تحت فشار قرار گرفته‌اند احتمالاً بیشتر از دیگران رفتار انحرافی خواهند داشت (رفیع پور، ۱۳۷۸).

دیدگاه دورکیم و مرتون در حوزه اقتصادی نیز تسری پیدا کرده است. این موضوع در علم اقتصاد نیز مورد توجه قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که مطالعه هامریش و سوس در زمینه خودکشی را می‌توان مطالعه‌ای پیشگام در این حوزه دانست. آنها با در نظر گرفتن خودکشی

به‌عنوان یک عمل با انتخاب عقلانی، نتیجه می‌گیرند که زمانی فرد اقدام به خودکشی می‌کند که مطلوبیت انتظاری فرد از عمرش کمتر از حد آستانه شخصی وی باشد (هامرش و سوس، ۱۹۷۴). اساس این مدل آن است که نرخ بیکاری بالاتر به افزایش خودکشی منجر می‌شود. چراکه بیکاری نه تنها باعث ایجاد مشکلات و اختلالات کوتاه‌مدت در زندگی فرد می‌شود، بلکه موجب افزایش عدم اطمینان در پیش‌بینی درآمد آینده فرد شده و در نتیجه آن درآمد مادام‌العمر فرد کاهش می‌یابد. همچنین، مدل هامرش نشان می‌دهد که خودکشی با افزایش سن، افزایش و با افزایش درآمد کاهش می‌یابد.

سؤالها / فرضیه‌ها

- ۱- بین متغیرهای بکار رفته در پژوهشهای قبلی و خودکشی با توجه به سطح معناداری آزمونهای بکار رفته رابطه وجود دارد.
- ۲- بین اندازه اثر پژوهشهای متغیرهای بکار رفته برای خودکشی تفاوت وجود دارد.
- ۳- بین اندازه اثر روشهای مختلف نمونه‌گیری در پژوهشها تفاوت وجود دارد.
- ۴- بین عوامل مرتبط با بروز خودکشی در پژوهشهای خودکشی تفاوت وجود دارد. اختلاف خانوادگی، ازدواج ناآگاهانه و اجباری؛ عزت‌نفس و انسجام خانوادگی به‌عنوان متغیرهای سطح میانی هستند.
- ۵- بین اندازه اثر تحقیقات خودکشی که بر مبنای تئوریک ساخته و پرداخته شده‌اند در مقایسه با تحقیقاتی که فاقد مبنای تئوریک هستند تفاوت وجود دارد. فرض بر این است که تحقیقاتی که بر مبنای مدل‌های تئوریک بنا شده‌اند در دستیابی به اهداف خود موفق‌ترند. درواقع داشتن مبنای تئوریک به اندازه اثر دقیق‌تر کمک می‌کند.

روش

نوع روش، جامعه آماری و نمونه‌گیری

روش مورد استفاده در مقاله حاضر، فراتحلیل است. جامعه آماری نیز تمامی مطالعات در دسترس هستند که به اقدام به خودکشی پرداخته‌اند، است. واحد تحلیل نیز عبارت است از هر پژوهشی که دارای متغیرهای مؤثر اقدام به خودکشی که با معیارهای گزینش و ورود به فراتحلیل همخوانی داشته باشند. معیارهای گزینش مطالعات عبارتند از: ۱- مطالعه به اقدام به خودکشی و مباحث نزدیک به آن پرداخته باشد. ۲- مطالعه به ارزیابی تجربی متغیرهای مؤثر بر اقدام به خودکشی پرداخته باشد (مطالعات مروری و غیرتجربی مدنظر گرفته نشده‌اند). ۳- مطالعه به صورت آزمایشی یا شبه آزمایشی دارای گروه کنترل یا دارای مقایسه مقادیر پیش‌آزمون و پس‌آزمون باشد. مطالعات همبستگی و مدل‌های ساختاری نیز بررسی شده باشد. ۴- حداقل یکی از متغیرهای مؤثر اندازه‌گیری شده باشد.

با به‌کارگیری کلیدواژه‌های خودکشی اقدام به جستجو در سایتهای مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran)، نامتن، گوگل و همچنین پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاهها شد. در این فراتحلیل سعی بسیار شده است که تمامی مطالعاتی که به مسائل اقدام به خودکشی پرداخته‌اند، فراتحلیل شوند. با وجود این، محقق هیچ‌گونه ادعایی مبنی بر اینکه به تمامی مطالعات دست یافته باشد را ندارد. باین وجود معتقد هستیم که فرایند جستجو که از جمله حلقه‌های کلیدی در روش فراتحلیل است، بسیار دقیق و با ظرافت تمام صورت پذیرفته است. برای مثال مسئول جستجوی مطالعات به هیچ‌عنوان به جستجوی اینترنتی اکتفا نکرده و تا حد امکان به محل دستیابی پروژه نیز مراجعه و جستجوی جداگانه‌ای را نیز در آنجا انجام داده است. برای یافتن کامل تحقیقات همچنین به پیشینه پژوهش جستجو شده نیز مراجعه و رفته‌رفته مطالعات

شناسایی شده است. در مواردی نیز برای دسترسی به مطالعه با نویسنده و یا ناشر آن تماس گرفته شده است. در مجموع ۸۰ موضوع اقدام به خودکشی که با معیارهای ورود به فراتحلیل همخوانی داشتند، اجازه ورود به فراتحلیل را یافتند که برای تحلیل داده‌ها نیز از دو نرم‌افزار SPSS و CMA2^۱ استفاده شده است.

متغیرهای تحقیق، نحوه سنجش آنها و ابزار اندازه‌گیری

متغیر وابسته تحقیق حاضر اقدام به خودکشی است که با محاسبه اندازه اثر به دست آمده است. اندازه اثر طبق تعریف عبارتست از سنجش‌های یکدست و عینی که در واحد انحراف معیار محاسبه می‌شود و تفاوت‌های کمی در متغیرهای مؤثر بر اقدام به خودکشی را می‌توان از فرمولهای آیدنگتون محاسبه کرد. در آن فرمولها به دلیل آنکه اندازه اثر در واحد انحراف معیار محاسبه می‌شود، در نتیجه قابلیت ارزیابی و مقایسه اندازه اثرهای مؤثر مختلف را بین مطالعات گوناگون دارد.

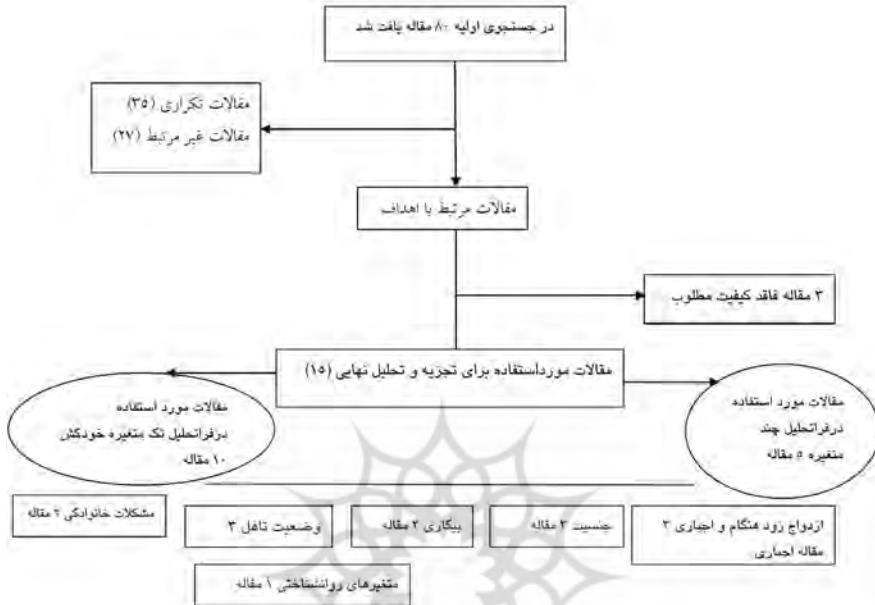
روشهای مختلفی برای محاسبه و برآورد اندازه اثر و سایر آماره‌های فراتحلیل وجود دارد که در اینجا مجال پرداختن به آنها وجود ندارد. تنها به ذکر این نکته بسنده می‌کنیم که روشهای آماری توسعه داده‌شده توسط هگز (۱۹۸۲) و هگز و الکین^۲ (۱۹۸۵) استفاده شده است.

در جستجوی اولیه تعداد ۸۰ مقاله که طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۹ انجام شده بودند مورد بررسی قرار گرفتند. پس از بررسی عناوین و چکیده مقالات تعداد ۲۱ مقاله مرتبط با موضوع یافت شد که ۱۵ مقاله دارای اطلاعات مورد نیاز بر اساس اهداف پژوهش بوده است.

1 -Comprehensive Meta-Analysis

2 -Hedges & Olkin

شکل (۱) فلوچارت مراحل ورود و انتخاب مقالات برای انجام مرور سیستماتیک و فراتحلیل



متغیرهای مستقل تحقیق نیز عبارتند از:

داشتن / نداشتن مبنای تئوریک در تحقیقات خودکشی، اندازه اثر جنسیت، بیکاری، ازدواج زود هنگام

ابزار اندازه‌گیری و پایایی آن

ابزار اندازه‌گیری در مطالعات فراتحلیلی عموماً پرسشنامه معکوس^۱ است. در فراتحلیل حاضر نیز از پرسشنامه معکوس که توسط تیم تحقیق تهیه و تنظیم شده است، برای کدگذاری

۱ در پرسشنامه معکوس (Inverse-Questionnaire) هدف تلویحاً یافتن پرسشها بر اساس پاسخهایی است که پیشاپیش طی خبرها، مقاله‌ها، داستانها و ... داده شده است.

و تلخیص تحقیقات انجام شده استفاده شده است. در این پرسشنامه اطلاعات مورد نیاز برای محاسبه اندازه اثر و متغیرهای مستقل ثبت شد.

شرط عینیت پژوهش، پایایی مقیاسها و روشها است. در فراتحلیل روشهای مختلفی برای برآورد پایایی وجود دارد که منطق عمومی آنها بر پایه میزان توافق یا اختلاف بین کدگذاران بنا شده است. در فراتحلیل حاضر از ضریب کاپای کوهن^۱ برای برآورد توافق بین کدگذاران استفاده شده است. ضریب کاپا بین +۱ تا -۱ تغییر می‌کند که مقدار +۱ در آن به معنی توافق کامل بین کدگذاران و -۱ به معنای عدم توافق و مقدار صفر نیز ناشی از شانس و تصادف بودن توافق است (روزنتال، ۱۹۹۱). برای محاسبه ضریب کاپا، ابتدا ۳ مطالعه به صورت تصادفی انتخاب و پرسشنامه معکوس مورد نظر توسط محقق به طور جداگانه پر شد و داده‌های حاصله در قالب یک ماتریس دو بعدی شامل کدگذاران و کدهای آنها تنظیم و در نهایت ضریب کاپا محاسبه شد. مقدار به دست آمده در حدود ۰.۷۵ حاکی از پایایی قابل قبول بود.

یافته‌ها

در این بخش ابتدا به توصیف ویژگیهای شکلی و روش‌شناسی مطالعات فراتحلیل شده در غالب مقادیر فراوانی و درصدی پرداخته می‌شود و سپس یافته‌های مرتبط با آزمون فرضیات ارائه شده است.

بررسی مؤلفه‌های شکلی و روش‌شناسی مطالعات

تعداد ۱۵ مقاله مرتبط با پژوهش وارد فرایند فراتحلیل شده است (جدول ۱). تعداد نمونه ۱۵۰۶۸ نفر به طور متوسط تعداد نمونه ۸۳۷ نفر در هر مطالعه مورد بررسی قرار گرفته است.

1. Cohen's Kappa Coefficient

مقاله فراتحلیل شده مرتبط با پژوهش

ردیف	نویسنده یا نویسندگان	مکان	سال انتشار	حجم نمونه
۱	سالاری؛ انتظار مهدی	آذربایجان غربی	۱۳۸۵	۴۰۱۵
۲	عارفی	آذربایجان غربی	۱۳۸۶	۲۷۹۳
۳	شرفخانی	آذربایجان غربی	۱۳۹۱	۹۹
۴	مباشری	چهار محال بختیاری	۱۳۹۱	۱۵۳۴
۵	گرگی	لارستان	۱۳۹۱	۷۹۳
۶	کسمایی	گیلان	۱۳۸۹	۷۴۵
۷	مولوی	اردبیل	۱۳۸۲	۴۳۶
۸	امیری	همدان	۱۳۸۸	۱۴۵۴
۹	پورالعجل	کرمانشاه	۱۳۹۰	۱۳۸۱
۱۰	خزایی	تبریز	۱۳۸۰	۶۰۲
۱۱	فتح الله محمدیان و فرشته شیری	ایلام	۱۳۸۸	۱۲۳۰
۱۲	مسعود اخوان کاظمی	ایلام	۱۳۸۸	۴۵۰۲
۱۳	علی ایار	دره شهر	۱۳۸۹	۲۵۴۵
۱۴	محمود کرمانشاهی	کرمانشاه	۱۳۸۸	۱۲۳
۱۵	علیرضا کلدی و اردشیر گراوند	لرستان	۱۳۸۹	۱۰۳

بررسی فرض همگن بودن مطالعات انجام شده

به منظور بررسی همگن بودن مطالعات انجام شده از آزمون Q استفاده شده است. با توجه به نتایج حاصل از آزمون Q و سطح معنی داری آن به نظر می رسد درباره مطالعات انجام شده فرض صفر مبنی بر ناهمگن بودن مطالعات پذیرفته می شود و فرض همگونی میان پژوهشها رد می شود. ضریب مجذور I مقدار همگنی را به صورت درصد نشان می دهد. هر چه مقدار این ضریب به ۱۰۰ نزدیک تر باشد نشان دهنده ناهمگنی بیشتر اندازه اثر پژوهشها است. یکی از سؤالات تحقیق حاضر اینست که آیا در مجموع متغیرها با اندازه اثر یکسانی بر

Designing a model for proper interaction...

خودکشی مؤثر هستند؟ به عبارت دیگر آیا اندازه اثرها با یکدیگر سازگاری دارند؟ نتایج تلفیق شده از کلیه تحقیقات در جدول (۲) آورده شده است. مقدار آماره $Q(223.903)$ با درجه آزادی ۳۶ معنادار است ($p=0.000$) که حاکی از ناهمگون بودن اندازه اثرها است. لذا توصیه صاحب‌نظران فراتحلیلی استفاده از نتایج مدل اثر تصادفی و بررسی دلایل این ناهمگونی است. مقدار اندازه اثر مدل اثر تصادفی برابر با 0.408 است ($d=0.408$) که به لحاظ آماری نیز معنادار است ($Z=5.209$)، $p=0.000$. در واقع پاسخ به سؤال مذکور بر اساس یافته‌های تحقیق «مثبت» است. به عبارت دیگر می‌توان با بیش از ۹۵ درصد اطمینان آماری گفت که متغیرهای شناسایی شده بر خودکشی اثربخش هستند و میزان تأثیر آن نیز 0.408 است که به لحاظ اندازه مقدار آن متوسط است.

جدول (۲) نتایج تلفیق و همگنی اندازه اثر متغیرهای شناسایی شده بر خودکشی

مدل	n	D	lower	upper	Z	p	Q	df	p
مدل اثر تصادفی	۳۶	۰.۴۰۸	۰.۲۴۵	۰.۶	۴.۲۰۹	۰.۰۰۰	۲۴۳.۹۰۳	۳۶	۰.۰۰۰

بررسی دلایل ناهمگونی اندازه اثرها (آزمون فرضیات)

در این بخش به آزمون فرضیات و بررسی تأثیر متغیرهای مستقل در میزان خودکشی پرداخته می‌شود. برای آزمون فرضیات دو روش آماری عمده شامل تحلیل واریانس و فرارگرسیون^۱ در نرم‌افزار CMA2 در نظر گرفته شده است. تحلیل واریانس برای متغیرهای مستقل غیرفاصله‌ای (طبقه‌ای) و فرارگرسیون برای متغیرهای فاصله‌ای مانند می‌تواند استفاده شود. نتایج آماری و تفسیر آن به تفکیک فرضیات در ذیل ارائه شده است.

فرضیه ۱: تحقیقات مسائل خودکشی که بر مبنای تئوریک ساخته و پرداخته شده‌اند در مقایسه با تحقیقاتی که فاقد مبنای تئوریک هستند، اندازه اثر بیشتری داشته و اندازه اثر بزرگ‌تری را به وجود می‌آورند.

1. Meta-Regression

جدول (۳) نتایج آزمون آماری تأثیر داشتن/نداشتن مبنای تئوریک

نتیجه	p	df	Q	P	S ²	Z	D	تعداد اندازه اثر	مبنای تئوریک
تأیید فرضیه	۰.۰۰۵	۱	۲۲۳.۹۰۳	۰.۰۰۰	۰/۰۴۶	۶.۰	۰.۶	۲۴	دارد
				۰.۰۰۱	۰/۰۹۸	۳.۳۴۲	۰.۰۱۸	۱۲	ندارد
-	-	-	-	۰.۰۰۰		۵.۲۰۹	۰.۵۰۸	۳۶	کل

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد، تحقیقات مسائل خودکشی که بر مبنای مدل تئوریک ساخته و پرداخته می‌شوند نسبت به تحقیقات مسائل خودکشی که فاقد مبنای تئوریک هستند، در خودکشی اثربخش‌ترند. در مجموع تحقیقات مسائل خودکشی دارای مبنای نظری اندازه اثری به بزرگی ۰.۶ تولید کرده‌اند؛ درحالی‌که اندازه اثر تحقیقات خودکشی فاقد مبنای نظری ۳.۳۴۲ است. همچنین تفاوت معناداری در اندازه اثرهای دو گروه وجود دارد؛ آماره Q با مقدار ۲۲۳.۹۰۳ با درجه آزادی ۱، معنادار است ($p=۰.۰۰۵$). بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت، نه تنها تحقیقات مسائل خودکشی دارای مبنای تئوریک از تحقیقات فاقد مبنای تئوریک اثربخش‌ترند؛ بلکه تفاوت معناداری نیز بین دو گروه وجود دارد.

در بیان تبیین این مسئله می‌توان گفت که تئوری در تحقیق به صورت چراغ راهنمای محقق عمل می‌کند. نظریه در واقع به معنای اندیشیدن و تحقیق است که باید از طریق تفکر و تخیل رابطه بین پدیده‌های تحقیق را بررسی کند. محققان از طریق نظریه و مدل نظریه انتخاب‌شده در تحقیق در پی پاسخ به دو سؤال هستند. «ابتدا اینکه در واقعیت بر پدیده مورد مطالعه چه می‌گذرد که باید به نوعی به تحقیق توصیفی روی آورد و اینکه چرا پدیده در واقعیت به گونه‌ای خاص است که باید به تحقیق تبیینی در مورد پدیده پرداخت» (دواس، ۱۳۷۶).

در پرتو چارچوب نظری انتخاب شده برای مطرح کردن مسئله تحقیق است که پرسش آغازی صورت قطعی و معنای دقیقش را پیدا خواهد کرد و همچنین مسیری که در آن پاسخی برایش جستجو خواهد شد مشخص می شود. جنبه دیگر در آشکارسازی چارچوب نظری مسئله تحقیق، بیان این معنا است که محقق سلیقه شخصی اش را در طرح مسئله تحقیق و نحوه پاسخ دادن به آن، هر چند در چارچوب نظری که با بصیرت کامل انتخاب شده، مشخص کند؛ و از طریق این آشکارسازی زیرسازی نظری تحقیق را آماده کند (کیوی و کامپنهود، ۱۳۷۵).

فرضیه ۲: بین اندازه اثر روشهای مختلف نمونه گیری در پژوهشها تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول (۵) نتایج تحلیل واریانس یک طرفه روشهای مختلف نمونه گیری

منابع متغیر	SS	df	MS	F	S ²	P
بین گروهها	۰.۹۹۷	۵	۰.۱۹۹	۰.۵۴۲	۰.۰۴۹	۴۱/۰
درون گروهها	۱۶.۴۰۱	۶۱	۰.۲۶۹			

نتایج حاصل از جدول نشان می دهد که چون F محاسبه شده با درجات آزادی (۵ و ۶۱) از $F_{0.9} = (۲.۲۵)$ کوچک تر است؛ بنابراین دلیلی برای رد فرض بی تأثیر بودن روشهای مختلف نمونه گیری در اندازه اثر وجود ندارد؛ لذا نتیجه می گیریم که بین اندازه اثر روشهای مختلف نمونه گیری در پژوهشها تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین جنسیت و اقدام به خودکشی رابطه وجود ندارد.

جدول (۶) مقایسه میانگین اندازه اثر جامعه زنان و مردان

گروهها	میانگین اندازه اثر (درصد)	SD	Z2	r	S ²	p
دختران	۳۷.۶	.۵۱	۰/۷۹۰	۰/۰۸۰	۰/۰۶	۰/۰۰۰۱
پسران	.۷۶	.۵۱				

در جدول شماره (۶) معادل اندازه اثر ترکیبی در جدول فیشر، نمره استاندارد و سطح معنی داری متغیر جنسیت به ترتیب ۰.۰۰۱ و ۰.۸۰/۰، جدول است. به عبارت دیگر نتیجه فراتحلیل نشان داد که رابطه متغیر جنسیت با خودکشی در سطح ۰.۰۰۰۱ معنی دار بود. یکی از عواملی که در زنان و مردان متفاوت است وضعیت بیولوژیک آنهاست. در این رابطه هورمونهای جنسی زنانه و سیکل قاعدگی وجه بارزی از این تفاوت را نشان می‌دهند. یکی دیگر از تبیینهای خودکشی نزد دختران جوان عدم تجانس ارزشهایی است که آنها را احاطه کرده است. در جامعه فعلی ما در طبقات خاص، بعضی از دختران مجبورند به ازدواجهایی تن دهند که با خواسته‌ها و انتظارات آنها تجانسی ندارد.

فرضیه ۴: بین تأهل و اقدام به خودکشی رابطه وجود ندارد.

جدول (۷) اندازه اثر ترکیبی در جدول فیشر، نمره استاندارد متغیر وضعیت تأهل

Z2	R	p	S ²
۰.۰۴	۰.۰۴	۰.۰۰۲	۰/۰۸۹

جدول فوق نشان می‌دهد معادل اندازه اثر ترکیبی در جدول فیشر، نمره استاندارد و سطح معنی به ترتیب ۰.۰۰۲، ۰.۰۴، ۰.۰۴ بوده است. نتیجه فراتحلیل نشان می‌دهد رابطه بین متغیر تأهل و خودکشی در سطح ۰.۰۰۲ معنی دار بوده است.

فرضیه ۵: اختلاف خانوادگی، ازدواج ناآگاهانه و اجباری؛ عزت نفس و انسجام خانوادگی منجر به اقدام به خودکشی می‌شود.

جدول (۸) نتایج آزمون آماری تأثیر اختلاف خانوادگی، ازدواج ناآگاهانه و اجباری، عزت نفس

و انسجام خانوادگی بر خودکشی

نتیجه	p	df	Q	P	S^2	Z	d	اختلاف خانوادگی؛ عزت نفس، انسجام خانوادگی
تأیید فرضیه	۰.۰۰۰۰	۲	۱۸.۵۰۱	۰.۰۰۰۰	۶.۱۸۵	۰.۲۱۴	۱	در حد بالا
				۰.۰۰۰۰	۵.۶۶۰	۰.۶۰۴	۷	در حد متوسط
				۰.۰۰۰۰	۵.۴۷۸	۰.۳۵۰	۶	در حد پایین
-	-	-	-	۰.۰۰۰۰	۶.۲۹۹	۰.۵۰۸	۱۴	کل

اختلاف خانوادگی بالاتر، عزت نفس کمتر، انسجام خانوادگی پایین بر اقدام به خودکشی مؤثر است. در واقع مواردی که اختلاف خانوادگی بالاتر؛ عزت نفس کمتر، انسجام خانوادگی پایین داشته‌اند، احتمال اقدام به خودکشی به اندازه قابل توجه بالاتر بوده است. اندازه اثر موارد استفاده شده برابر با ۰.۲۱۴ است. همچنین تأثیر همگی موارد استفاده شده به لحاظ آماری معنادار است. تفاوت معناداری بین اندازه اثرها وجود دارد ($Q=18.501$, $df=2$, $p=0.000$).

متغیر اختلاف خانوادگی در ۴ پژوهش استفاده شده است. متغیر مذکور با سطح معناداری ۰.۰۳۱ رابطه معنادار با خودکشی دارد. متغیر مذکور که اندازه اثر آن ۰.۱۴ است.

فرضیه ۶: بیکاری و عدم ثبات اقتصادی به عنوان متغیرهای سطح کلان بر خودکشی مؤثر است.

جدول (۸) نتایج آزمون آماری تأثیر ابزارهای بیکاری و عدم ثبات اقتصادی

نتیجه	S^2	p	Z	SES	β	متغیر
تأیید فرضیه	۰/۰۹۷	۰.۰۰۰۰	۷.۸۸۱	۰.۰۱۳	۰.۱۱۵	متغیرهای فوق
		۰.۰۰۰۰	۶.۱۳	۰.۰۴۰	۰.۳۲۵	مقدار ثابت

نتایج آزمون فرضیه شش نشان می‌دهد که بیکاری و عدم ثبات اقتصادی به عنوان متغیرهای سطح کلان بر خودکشی مؤثر است. معادله رگرسیونی آن نیز به شرح زیر است:

که در آن Y خودکشی و X بیکاری و عدم ثبات اقتصادی است. متغیر بیکاری در ۵ پژوهش استفاده شده است. متغیر مذکور با سطح معناداری ۰.۰۰۷ رابطه معنادار با خودکشی دارد متغیر مذکور که اندازه اثر آن ۰.۴۶۰ است.

بحث

نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که در مجموع متغیرهای مستقل شناسایی شده بر خودکشی مؤثر بوده است. مقدار اندازه اثر تلفیق شده ۰.۴۰۸ بوده که به لحاظ آماری نیز معنادار است. از آنجایی که این مقدار در دامنه‌ای بین ۰.۸ تا ۰.۵ قرار دارد، طبق دسته‌بندی کوهن متوسط ارزیابی می‌شود.

آماره Q نیز که برای ارزیابی همگونی اندازه اثرها بکار می‌رود، نشان می‌دهد که اندازه اثرها ناهمگون‌اند که در چنین شرایطی توضیح این ناهمگونی در دستور کار فراتحلیلگر قرار می‌گیرد. در فراتحلیل حاضر نیز با بررسی و مرور فراتحلیلهایی که در خودکشی صورت پذیرفته‌اند ۱۵ متغیر بالقوه که می‌تواند در تبیین این ناهمگونی مؤثر واقع شود، شناسایی و در قالب ۷ فرضیه آزمون شد. برای آزمون فرضیات نیز از نرم‌افزار CMA2 استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد که تحقیقات مسائل خودکشی که بر مبنای مدل تئوریک ساخته و پرداخته می‌شوند نسبت به تحقیقات مسائل خودکشی که فاقد مبنای تئوریک هستند، در خودکشی اثربخش‌ترند. در مجموع تحقیقات مسائل خودکشی دارای مبنای نظری اندازه اثری به بزرگی ۰.۴۰۸ تولید کرده‌اند؛ درحالی که اندازه اثر تحقیقات مسائل خودکشی فاقد مبنای نظری ۰.۳۴۲ است. همچنین تفاوت معناداری در اندازه اثرهای دو گروه وجود دارد؛ آماره Q با مقدار ۲۲۳.۹۰۳ با درجه آزادی ۱، معنادار است ($p=0.005$). بدین ترتیب می‌توان نتیجه گرفت، نه تنها تحقیقات مسائل خودکشی دارای مبنای تئوریک از تحقیقات فاقد مبنای تئوریک اثربخش‌ترند؛ بلکه تفاوت معناداری نیز بین دو گروه وجود دارد. فقدان استفاده از

تئوریه‌ها در تحقیقات خودکشی نشان از عدم توافق جامعه علمی روی رویکردهای نظری مربوط به موضوع دارد. به عبارت دیگر یک اجتماع علمی از محققان متخصص در حوزه خودکشی که دارای کنش متقابل مکرر با باورها و ارزشهای مشترک و دارای مناسبات اجتماعی آمیخته به پیوند متقابل و اجماع معرفتی باشند، شکل نگرفته است. پراکندگی نظریه‌ها، موضوعات و روشهای مطالعه نیز در مطالعات دیده می‌شود.

نتیجه فرا تحلیل نشان داد که رابطه متغیر جنسیت با خودکشی در سطح 0.0001 معنی دار است. یکی از عواملی که در زنان و مردان متفاوت است وضعیت بیولوژیک آنهاست. در این رابطه هورمونهای جنسی زنانه و سیکل قاعدگی وجه بارزی از این تفاوت را نشان می‌دهند. موارد بیشتر اقدام به خودکشی در زنان مرتبط با میزان بالاتر اختلالات خلقی، عاطفی و سایر متغیرهای زیستی و روان‌شناختی است. شواهد نشان می‌دهند که میزان بالای اقدام به خودکشی در زنان جوان ایرانی، دلایل متعددی دارد. درگیر شدن در سیکل معیوب تحقیر اجتماعی، وابستگی اقتصادی، ناامنی خانوادگی، ترس برای زندگی خود و فرزندان، خجالت و کمبود اعتماد به نفس و فقدان سیستمهای حمایت‌کننده اجتماعی از جمله دلایلی هستند که احتمال خودکشی را در این گروه افزایش می‌دهند. فشار هنجاری مردسالاری اقتدارگرایانه حاکم بر روابط خانوادگی و تبعات جسمی و روحی آن، به عنوان علتی اساسی در اقدام به خودکشی بود که زنان و دختران جوان مستقیماً به آن اشاره می‌کردند.

اکثر پژوهشهای مرتبط با خودکشی زنان بیانگر آن است که انزوا، ناامیدی و افسردگی ویژگی عمومی زنان و دختران جوانی است که در محیطهای خانوادگی مبتنی بر ترس و خشونت، تمام آمال، امیدها و خواسته‌های خود را ازدست‌رفته می‌بینند. در مطالعه‌ای که رحیمی به بررسی علل خودسوزی دختران ترکمن می‌پردازد، با استناد به مدل نظری امیل دورکیم در خصوص خودکشی تقدیرگرایانه، اظهار می‌دارد که خودسوزی برای دختران و

زنان جوان به منزله رهایی از تقدیر گریزناپذیری است که در جریان زندگی خود ناتوان از تغییر آنند (رحیمی، ۱۹۹۹).

دورکیم می‌گوید: در این حال اشخاصی دست به خودکشی می‌زنند که آینده‌شان به طور بی‌رحمانه مسدود شده و احساساتشان به شدت با نظامهای هنجاری و قواعد آزاردهنده سرکوب شده است. موارد فوق زمینه بروز اختلاف خانوادگی، عزت‌نفس پایین‌تر و گسستگی خانوادگی را رقم می‌زند. یافته این بخش از تحقیق با پژوهشهای یاسمی و دیگران (۱۳۷۷) مطابقت می‌کند.

اختلاف خانوادگی بالاتر، عزت‌نفس کمتر، انسجام خانوادگی پایین بر اقدام به خودکشی مؤثر است. در واقع مواردی که اختلاف خانوادگی بالاتر، ازدواج ناآگاهانه و اجباری؛ عزت‌نفس کمتر، انسجام خانوادگی پایین داشته‌اند احتمال اقدام به خودکشی به اندازه قابل توجه بالاتر بوده است. بیشترین اندازه اثرها برای متغیرهای اختلاف خانوادگی بالاتر با ۸۲ درصد، ازدواج ناآگاهانه و اجباری با ۸۵، عزت‌نفس کمتر با ۸۴ درصد، انسجام خانوادگی پایین با ۹۵ درصد بیانگر آن است که در زمینه متغیرهای ذکر شده و دیگر متغیرهایی که اندازه اثر بالای دارند نیاز به پژوهش نیست. اندازه اثر موارد استفاده شده ۰.۲۱۴ است. همچنین تأثیر همگی موارد استفاده شده به لحاظ آماری معنادار است. تفاوت معناداری بین اندازه اثرها وجود دارد ($Q=18.501, df=2, p=0.000$).

متغیر اختلاف خانوادگی در ۴ پژوهش استفاده شده است. متغیر مذکور با سطح معناداری ۰.۰۳۱ رابطه معنادار با خودکشی دارد. متغیر مذکور که اندازه اثر آن ۰.۱۴ است. در خصوص رابطه بین متغیر تأهل و خودکشی معادل اندازه اثر ترکیبی در جدول فیشر، نمره استاندارد و سطح معنی به ترتیب ۰.۰۰۴، ۰.۰۴ و ۰.۰۰۲ بوده است. نتیجه فراتحلیل نشان داد رابطه بین متغیر تأهل و خودکشی در سطح ۰.۰۰۲ معنی‌دار است. انسانها برای خودکشی دلایل مختلفی دارند. خودکشی افراد متأهل بیشتر از افراد مجرد است. این یافته بیانگر مشکلات

خاص گروه اخیر است. گاهی نامساعد بودن شرایط زندگی بعضی از خانواده‌ها و حساسیت و سختگیری بیش از حد آنها به زنان باعث می‌شود تا برخی از زنان برای فرار از مشکلات دست به خودکشی بزنند. خودسوزی رایج‌ترین شیوه خودکشی در بین دختران و زنان است. آنها با این کار می‌خواهند اطرافیان را بترسانند و آنان را از خواسته‌های خود آگاه کنند. این درحالی است که اکثر آنها بر اثر جراحات ناشی از سوختگی جان می‌سپارند و خانواده نیز به لحاظ روحی دچار مشکل می‌شوند. خودسوزی و خوردن قرصها و مواد سمی دو نمونه بارز خودکشی هستند که زنان به آن دست می‌زنند. ازدواجهای اجباری، بیکاری و بالا رفتن سن ازدواج، خود مسائلی هستند که بویژه زنان و دختران را به سمت خودکشی سوق می‌دهند. نتایج آزمون فرضیه شش نشان می‌دهد که بیکاری و عدم ثبات اقتصادی به‌عنوان متغیرهای سطح کلان بر خودکشی مؤثر است. از جمله متغیرهای سطح کلان اثرگذار بر خودکشی فقر و نابرابری درآمدی است. ولی مهم‌ترین عامل که موارد فوق را دامن می‌زند بی‌ثباتی اقتصادی در سطح کلان است که خود زمینه بیکاری را فراهم می‌کند.

دورکیم نیز در کتاب خودکشی خود اشاره کرده است که نرخ بالای بیکاری با نرخ بالای خودکشی رابطه دارد. در این تحقیق نرخ بیکاری اندازه اثری به میزان $EstQ=0.50$ است. فقر و بیکاری از جمله مواردی است که می‌تواند فرد را به سمت انجام دادن عملی مانند خودکشی ترغیب کند. زمانی که فقر و بیکاری در کنار فشارهای اقتصادی و افزایش میزان تورم قرار می‌گیرند ترکیبی را به وجود می‌آورند که زمینه‌ساز بالا رفتن آمارهای خودکشی می‌شود.

بیکاری نه تنها باعث ایجاد مشکلات و اختلالات کوتاه مدت در زندگی فرد می‌شود، بلکه موجب افزایش عدم اطمینان در پیش‌بینی درآمد آینده فرد شده و در نتیجه آن درآمد مادام‌العمر فرد کاهش می‌یابد. به علاوه، بیکاری می‌تواند اختلالات ذهنی و یا جسمانی را افزایش داده و این به نوبه خود احتمال اقدام به خودکشی را افزایش خواهد داد.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

نویسنده‌ای در نگارش مقاله مشارکت نداشته است.

منابع مالی

برای نگارش مقاله از طرح حمایتی درون‌دانشگاهی استفاده شده است.

تعارض منافع

مقاله حاضر تعارض منافی با دیگر مقالات ندارد.



پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Durkheim, Emile; (1999), *Suicide*, translated by Nader Salarzadeh, Tehran: Allameh Tabatabaei University.
- Sarvestani, Siddiq (2008); *Social Pathology Ch IV*, Tehran: Samat. (in Persian)
- Faizollahi, Ali (2010) «*Meta-analysis of suicide studies in Ilam province*», *Proceedings of the National Suicide Conference; Causes, Consequences - Solutions*, Tehran: Sociologists. (in Persian)
- Bukharaei; Mirzaei (2015). *Surat analysis of suicide in Ilam*. (in Persian)
- Iyar, Ali (2010) «*Study of effective factors on suicide in Darrehshahr city*», *Proceedings of the National Conference on Suicide; Causes of Outcomes and Strategies*, Tehran: (in Persian)
- Babakhani, Mohammad (1389); *A Cognitive Society Study of Social Factors Affecting Suicide* «, *Proceedings of the National Conference; Suicide; Causes, Consequences and Strategies*, Tehran: Sociologists.
- Bukharaei, Ahmad, Mohammad Javad Zahedi and Ali Zakizadeh (2013) *A Study of the Cognitive Society of the Relationship Between a Sense of Security and an Attitude Towards Suicide*. (in Persian)
- Arefi, Marzieh (1381). Survey of Suicide Rates in West Azerbaijan Province Between 1998 *Journal of Psychology and Educational Sciences University of Tehran*, 1999 1. No. 32 Volume 1 Issue. (in Persian)
- Enayati, Mir Salahuddin; Heydari, Alireza; Malekzadeh, Mohammad, and Abolfathi, Yadollah (2006) *Comparison of general health, self-esteem and social support in self-immolation and non-self-immolation patients admitted to*. No. 11. (in Persian)
- Salari Lak, Shaker; Waiting for Mahdi, Rasool; Afshani, Mohammad Taghi and Abbasi, Hedayat (2006) Investigation of the rate and factors affecting the incidence of suicide during one year in West Azerbaijan province. *Urmia Medical Journal*, .100-193 years, seventeenth, second issue, (in Persian)
- Milad Nazarzadeh, Zeinab Bidel, Erfan Ayubi, Khirollah Asadollahi, Kristin V Carson and Kourosh Sayehmiri(2013), *Determination of the social related factors of suicide in Iran: a systematic review and meta-analysis BMC Public Health* 13:4 ,2013, Published: 4 January 2013
- Kouichi Yoshimasu, Kazuhisa Miyashita(2008), Suicidal risk factors

and completed suicide: metaanalyses based on psychological autopsy studies, *Environ Health Prev Med*, 256-13:243

- Wolf, F.M (1987). *Meta - analysis: Quantities methods for research synthesis*. Beverly Hills, (A: sage).

- Rosenthal, R (1991). *Meta- analytic procedures for social Research*. Beverly Hills (A: sage).

- Glass, G. (1976). “ Primary, Secondary and Meta Analysis Of Research”, *Educational Research* , Vole . 5. 3 – 80.

